

Handläggare: Virginia Kustvall Larsson
Tfn: 08-508 10 448

Östermalms stadsdelsnämnd

Yttrande över förslag till översiktsplan för Nationalstadsparken - stockholmsdelen

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden beslutar

1. naturmiljöer och naturmark inom Vetenskapsstaden, Idrottsparken, Gärdesstaden och Museiparken som är särskilt viktiga att värna ska ingå i områdesbeteckningen Parklandskap och naturmiljöer på kartan
2. grundläggande principer för hur den biologiska mångfalden kan stärkas och utvecklas ska föras in i samrådsförslaget, samt
3. överlämna förvaltningens tjänsteutlåtandet över förslag till översiktsplan för Nationalstadsparken- stockholmsdelen till stadsbyggandskontoret

Ulla Ritzén
tf stadsdelsdirektör

Anders Lindgren
chef Kultur och Miljö

Sammanfattning

Stadsbyggnadskontoret har remitterat samrådsförslaget till översiktsplan för Nationalstadsparken till stadsdelsförvaltningen för synpunkter.

Stadsdelsförvaltningen anser att samrådsförslaget är föredömligt utformat och att det är bra att innebörden av lagstiftningen för Nationalstadsparken tydliggörs så att lagen tillämpas på ett sätt så att olika bevarandeområden skyddas och att nödvändiga förändringar och kompletteringar medges. I förslaget anges tio områdeskaraktärer varav fyra utgörs av Parklandskap och naturmiljöer. Många naturmiljöer med naturmark och vegetation som är särskilt viktig att värna faller inom de föreslagna gränserna för mer bebyggda och anlagda områden och blir därmed tillåtna att exploatera. Förvaltningen anser att gränsen ska ändras så att dessa kommer inom områdesbeteckningen Parklandskap och naturmiljöer. Det gäller ytor i Vetenskapsstaden, Idrottsparken, Gärdesstaden och Museiparken. Förvaltningen anser att dessa naturmiljöer genomgående bör ges större tyngd i samrådsförslaget och på kartan.

Stadsdelsförvaltningen anser att grundläggande principer för hur den biologiska mångfalden kan stärkas och utvecklas ska förs in i samrådsförslaget för att inte Parklandskap och naturmiljöer på lång sikt utarmas med avseende på växt- och djurliv. Anledningen är att det kan vara mycket stor biologisk skillnad mellan till synes likartade grönytor. Denna typ av principer är särskilt viktiga för Idrottsparken och Gärdesstaden vilka tillsammans utgör getingmidjan mellan Norra och Södra Djurgården. I denna redan försvagade spridningskorridor, med en mosaikartad och sparsam grönstruktur, är det enligt förvaltningen nödvändigt att ge vägledning för beslut så att befintliga och nyanlagda grönytor kan få högre biologiska värden och att förbindelserna med park- och naturområden i angränsande exploateringsområden bevaras och utvecklas.

Ärendets beredning

Stadsbyggnadskontoret har remitterat samrådsförslaget till översiktsplan för Nationalstadsparken till stadsdelsförvaltningen för synpunkter. Enligt missivet ligger förslaget till grund för samråd enligt reglerna i 4 kap Plan- och bygglagen. I augusti 2006 hölls ett informationsmöte för förvaltningar och bolag och ett offentligt samrådsmöte. Samrådet pågår till den 1 november 2006. Samrådsförslaget finns även tillgängligt på stadsbyggnadskontorets hemsida www.stockholm.se/sbk. Efter stadsbyggnadsnämndens ställningstagande ska planen behandlas i kommunfullmäktige.

Ärendet har beretts inom programområdet Kultur och Miljö. Nedan ges en kort sammanfattning av samrådsförslaget. För en mer utförlig presentation hänvisas till samrådshandlingen.

Bakgrund (utdrag ur samrådsförslag)

Nationalstadsparken, inrättad 1995 och hittills den enda i landet, är ett stort område med starkt varierat innehåll. Från Sörentorp i norr via Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården till Fjäderholmarna i sydost är det 13 km. Nationalstadsparken ligger huvudsakligen i Stockholm och Solna med en mindre del i Lidingö.

Nationalstadsparken har särskilt skydd enligt miljöbalken. Stadsbyggnadskontoret har stadsbyggnadsnämndens uppdrag att utarbeta en översiktsplan för stockholmsdelen av Nationalstadsparken och att samordna arbetet med motsvarande arbete i Solna.

Översiktsplanen ska ge vägledning för framtida beslut.

Översiktsplanen ska ge stadens syn på hur stockholmsdelen av Nationalstadsparken ska bevaras och utvecklas som ett historiskt landskap och som en del av staden och regionen. Översiktsplanen ska ge vägledning för markanvändning och bebyggelsefrågor och för hur Nationalstadsparkens lagskydd ska tillämpas.

Samrådsförslaget

Samrådsförslaget till översiktsplan har utarbetats inom stadsbyggnadskontoret och består av en rapport med tillhörande separatkarta. Rapporten redovisar särskilda utgångspunkter som Nationalstadsparkens lagskydd, planer och markägande idag, planens mål samt särskilda värden och framtidsperspektiv. Vidare redogörs för olika typer av grundstrukturer exempelvis landskap och natur- och vattenmiljöer, bebyggda och anlagda områden samt gränser, omgivningar och infrastruktur. För tio områden i Nationalstadsparken preciseras förslag till markanvändning och närmare vägledning för framtida beslut. För respektive område ges också en fördjupning avseende frågeställningar kring bevarande och utveckling.

Arbetet har genomförts i kontakt med pågående arbeten för Nationalstadsparken som bedrivs inom Länsstyrelsen, Kungliga Djurgårdsförvaltningen och Solna stad. Diskussioner har också förts med flera av stadens förvaltningar och med myndigheter och intresseorganisationer. Som komplement till samrådsförslaget har gemensamt med Solna stad tagits fram en särskild rapport "Historiska landskap" som mer fyllig än i planförslaget beskriver hur Nationalstadsparken nyttjats genom åren.

Nationalstadsparkens lagskydd

Nationalstadsparken är skyddad i en särskild lagbestämmelse i miljöbalken. Lagen syftar till att långsiktigt slå vakt om helheten i ett historiskt landskap. Nationellt och internationellt har Nationalstadsparkens natur- och kulturvärden lyfts fram som unika och området är utpekad som riksintresse i miljöbalken 4 kap 7§:

”Inom en nationalstadspark får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas.

Inom Nationalstadsparken råder generellt strandskydd om 100 m från strandlinjen på land och i vatten. För några stränder är strandskyddet utökat till 300 m på land. Ett stort antal byggnader och miljöer utgör statligt byggnadsminne eller byggnadsminne enligt kulturminneslagen. För ytterligare ett antal byggnader krävs anmälan innan åtgärder eller rivning.

Som stöd för tillämpningen av lagbestämmelserna om Nationalstadsparken förutsattes vid lagregleringen att Stockholm och Solna utvecklar sina översiktsplaner. Uppgiften för planeringen är att närmare avgränsa de områden som bör skyddas som parklandskap eller naturmark samt de zoner som präglas av en mer omfattande bebyggelse och där det behövs klara och enkla regler för nödvändiga förändringar, upprustningar och i vissa fall kompletteringar av byggnader och anläggningar. Området som helhet är riksintresse med hänsyn till dess samlade natur- och kulturvärden men natur- och kulturvärdena har olika tyngd i olika delar av Nationalstadsparken.

Planer och markägande idag

Översiktsplanen för Nationalstadsparken blir formellt en fördjupning av Stockholms gällande översiktsplan, Översiktsplan 99 (ÖP 99), där Nationalstadsparken redovisas som ett särskilt bevarandeområde. ÖP 99 redovisar också i Nationalstadsparkens omgivningar tre stadsutvecklingsområden Husarviken, Värtan-Frihamnen och Norra Stationsområdet, samt reservat för Norra Länken, Österleden och Tvärbanans fortsättning från Solna.

Nationalstadsparken särskilda värden

Nationalstadsparken innehåller stora natur- och kulturvärden. Värdefulla företeelser samspelar och förstärker varandra till ett unikt historiskt landskap av riksintresse. Området är av särskild betydelse för det nationella kulturarvet, för stockholmsregionens ekologi och för människors rekreation.

Tyngdpunkten i det historiska landskapet är djurgårdsmarken som sedan 1400- och 1500-talet innehafts av kungen och staten. Landskapet har formats av landhöjningen och har speciella naturgeografiska förutsättningar vilket påverkat hur landskapet nyttjats. Spår från många olika tidsepoker återfinns jämsides. Området har bland annat använts som jaktpark, militärt övningsfält och experimentalfält för växter. I samrådsförslaget beskrivs ett antal delområden och strukturer ur ett historiskt perspektiv:

- Norra Djurgården och Jaktparken
- Hagaparken med Brunnsviken
- Ladugårdsgärde
- Södra djurgården
- Vetenskapsstaden på Norra Djurgården
- Stockholms inlopp – sjöfart och marina verksamheter
- Infartsvägar
- Förhållandet till staden
- Bebyggelsen i parken

Nationalstadsparken är ett av Stockholms viktigaste rekreationsområden med många användare och en variation av stora kvaliteter. Rekreativvärdena har kartlagts av stadsbyggnadskontoret i den sk sociotopkartan vilken visar att det finns många upplevelsevärden i området exempelvis rofylldhet, naturupplevelser, odling och blomprakt, tystnad, evenemang och folkliv.

Nationalstadsparken har stor betydelse för växt- och djurlivet i stockholmsregionen. Den innefattar exempelvis ett av Sveriges främsta eklandskap tillhörande Mälardalens gamla ädellövskogar – en naturtyp som Sverige har internationellt ansvar för. Här finns också flera värdefulla våtmarker, sjöar och vattendrag. Parkens naturvärden är ett resultat av människans månghundraåriga brukande av området och därför starkt kopplade till parkens kulturhistoriska värden. Nationalstadsparken utgör också den innersta delen av den sk Järvakilen en av stockholmsregionens gröna kilar. Kilen har stor betydelse för stockholmarnas möjligheter att uppleva skogskänsla och naturens variationsrikedom.

Stadsbyggnadskontoret har kartlagt Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur. Den består av kärnområden, spridningszoner och buffertzoner. Kärnområdena i Stockholmsdelen är Norra Djurgården och Södra Djurgården med Ladugårdsgärde och Kaknäs. Mellan kärnområdena ligger spridningszoner där parker och naturmarker i bebyggda eller anlagda områden ingår. Spridningszonen över Gärdet är särskilt viktig och utgör Nationalstadsparkens ”getingmidja”. I den spridningszonen ingår även naturmark inom bebyggda områden utanför Nationalstadsparkens gräns, exempelvis områden i Hjorthagen med Hjorthagsparken.

Enligt samrådsförslaget är det viktigt att i spridningszonerna behålla och förstärka landskapsstrukturen så att uppsplittringen inte ökar. Spridningsvägarna behöver också förstärkas genom restaurering och nyanläggning av natur i områden med stor ekologisk utvecklingspotential och genom nyskapande av natur och park i strategiska lägen i samband med ändrad markanvändning. Scenarier på 50 års sikt har utarbetats för hur spridningsvägarna kan utvecklas med respektive utan aktivt skydd och förstärkning. De visar att utan aktivt skydd riskerar spridningsvägarna att försvinna men med aktivt skydd kan de stärkas. Djur- och växtlivet på Södra och Norra Djurgården riskerar att försämrats redan med dagens spridningsvägar eftersom de är försvagade.

Framtida perspektiv på Nationalstadsparken i staden

Staden och regionen växer och detta kommer att påverka Nationalstadsparken. Invånarantalet i Stockholm beräknas öka med ca 135 000 till år 2030 och fler bostäder och arbetsplatser kommer att ligga i Nationalstadsparken direkta närhet. Anspråken på parken som unik tillgång kommer att öka, exempelvis genom ökad turism, att högskolor och universitet utvecklas och att trycket på rekreatiomsområdena ökar. I området runt Nationalstads-parken ligger tre stadsutvecklingsområden. Den ökade bebyggelsen kommer att leda till fler besökare i parken vilket ställer krav på att området planeras för att tåla fler besökare.

Nationalstadsparken genomkorsas idag av flera trafikleder och huvudgator samt av järnvägar och tunnelbanelinjer. Flera planerade trafikutbyggnader berör parken och måste anpassas till de lagregler som skyddar mot intrång i natur- och parklandskap samt skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden. Genom att där det är tekniskt och ekonomiskt möjligt flytta trafik från ytvägnätet till trafikleder i tunnlar avser staden att minska trafikens miljöstörningar och risker för olyckshändelser i tätbefolkade delar.

Nationalstadsparkens grunddrag

I samrådsförslaget urskiljs två grundkaraktärer, "Parklandskap och naturmiljöer" samt "mer bebyggda och anlagda områden". Syftet är att visa på gränsen mellan de stora natur- och parkområdena som ska bevaras och de redan exploaterade områdena där verksamheterna ska kunna vidareutvecklas. Förutom de två grundkaraktärerna omfattar Nationalstadsparken även stora vattenlandskap och infrastrukturanläggningar.

Parklandskap och naturmiljöer

Fyra områden som har tydlig karaktär som kärnområden med sammanhängande Parklandskap och naturmiljöer har urskiljts:

- Norra Djurgården, de östra delarna
- Ladugårdsgärde – Kaknäs
- Södra Djurgården, östra Djurgårdsön
- Haga – Brunnsviken

Det är i dessa områden som rekreatiomsintresset är starkast och där de stora kärnområdena för Nationalstadsparkens växt- och djurliv återfinns. Samrådsförslaget belyser olika aspekter på att bevara och vidareutveckla dessa områden som med sina gränser avses vara skyddade som Parklandskap och naturmiljöer enligt Nationalstadsparkens lagskydd.

Mer bebyggda och anlagda områden

Sex områden inom Nationalstadsparken präglas av mer omfattande bebyggelse eller anläggningar:

- Vetenskapsstaden
- Idrottsparken
- Gärdesstaden
- Museiparken

- Evenemangsparken
- Skeppsholmen

Områdenas namn är enligt samrådsförslaget avsedda att ge vägledning om markanvändningens huvudsakliga inriktning inom respektive område. De bebyggda områdena innehåller även naturpartier, parker, trädplanterade gator mm. Redovisningen i samrådsförslaget avser att ge vägledning om att de bebyggda och anlagda områdena är sådana zoner som på vissa villkor kan förändras och kompletteras med ny bebyggelse och anläggningar. Syftet är att dessa områden ska vara levande och utvecklas med hänsyn till förändrade behov och förutsättningar. Utgångspunkten är att områdena inte får utvidgas men att de kan förändras och kompletteras om åtgärderna inte medför skada på det historiska landskapets kultur- och naturvärden.

För dessa tio områden preciseras markanvändning och ges närmare vägledning för framtida beslut. Dessa avsnitt är mycket omfattande och låter sig inte sammanfattas utan att aspekter som är viktiga för läsaren kan falla bort. Stadsdelsförvaltningen hänvisar därför till samrådsförslaget i sin helhet.

Nationalstadsparkens infrastruktur

Samrådsförslaget redovisar även Nationalstadsparkens infrastruktur:

- befintliga stråk och spår samt Norra länken
- reservat för huvudvägar och spår
- kommunikationer av riskintresse
- regionala cykeltråk
- kraftledningen, markförläggning diskuteras

Enligt samrådsförslaget är det nu inte möjligt att överblicka vilka framtida åtgärder som kan behövas.

Nationalstadsparkens gräns och omgivning

Nationalstadsparkens gräns i Stockholm har preciserats i ÖP 99. Samrådsförslaget föreslår några justeringar främst för att tydliggöra gränsen vid väg och gata. I omgivande vattenlandskap redovisas gränsen i kommungräns respektive stadsdelsgräns. I Nationalstadsparkens omgivning finns några av stadens viktigaste stadsutvecklingsområden enligt ÖP 99. Dessa är Norra Djurgårdsstaden inom stadsutvecklingsområdet vid Husarviken, stadsutvecklingsområdet Norra station samt södra delarna av stadsutvecklingsområdet Värtan- Frihamnen.

Förvaltningens synpunkter

Sedan Nationalstadsparken inrättades har få beslut tagits för att tydliggöra dess skydd och utveckling. Park- och naturlandskapets stora värden kan gå förlorade vid ovarsam planering och omedveten hantering. För att parken på lång sikt ska behålla sin karaktär av mångfacetterat park- och naturområde, vara en del av de gröna kilarna och behålla sitt rikliga innehåll av djur, växter och livsmiljöer behövs en framsynt planering, som medverkar till att utveckla och stärka parkens ovärderliga kvaliteter. Förutsättningar för detta är bland annat att den fördjupade översiktplanen för Nationalstadsparken nu

kommer till stånd och att en långsiktig skötselplan utarbetas. Enligt förvaltningen är det därför bra att innebörden av lagstiftningen för Nationalstadsparken tydliggörs i samrådsförslaget så att lagen tillämpas på ett sätt så att olika bevarandeområden skyddas och att nödvändiga förändringar och kompletteringar medges.

Samrådsförslaget är föredömligt utformat. I förslaget anges tio områdeskaraktärer varav fyra utgörs av Parklandskap och naturmiljöer. Flera mycket värdefulla grönytor faller inom de föreslagna gränserna för mer bebyggda och anlagda områden och blir därmed tillåtna att exploatera. Förvaltningen anser att detta inte är förenligt med plan- och bygglagens och miljöbalkens skrivningar om Nationalstadsparken. Förvaltningen anser att Parklandskap och naturmiljöer genomgående bör ges större tyngd i samrådsförslaget och på kartan

Vetenskapsstaden och Norra Djurgården

I samrådsförslaget avgränsas en av de viktigaste ekologiska värdekärnorna, ett ädel-lövskogsområde, beläget strax öster om Naturhistoriska riksmuseet, från det intilliggande Parklandskapet och naturmiljöer Norra Djurgården. Förvaltningen föreslår att utvecklingsområdet för Vetenskapsstaden koncentreras till gräsytan mellan bebyggelsekropparna för Stockholms universitet och att gränsen flyttas till att följa huslivet på Naturhistoriska riksmuseet. Värdekärnan och den intilliggande gräsmarken kan därigenom stärka sambanden med intilliggande naturområden. Gräsmarken bör på sikt utvecklas till en artrik äng eller till koloniområde. Området omedelbart väster om Roslagsbanan kan då i stället tas i anspråk för Vetenskapsstadens utveckling.

Gärdesstaden

Gärdesstaden utgör en del av den s.k. ”getingmidjan” dvs. den svaga spridningskorridoren mellan Norra och Södra Djurgården. Förvaltningen anser att skyddet för de kvarvarande park- och naturområdena ska tydliggöras genom att de markeras med grönt och får ingå i det näraliggande Parklandskap och naturmiljöer Norra Djurgården. För att förhindra att värdefull natur försvinner från kvartersmark genom ovarsam hantering behövs områdesbestämmelser. Detta kan exempelvis förhindra att träd på kvartersmark fälls. Hela området norr om Försvarets materielverk, kvarteret Tre Vapen, bör ingå i Nationalstadsparken.

Idrottsparken

I det mosaikartade området i Idrottsparken är det viktigt att utvecklingsområden och naturområden markeras tydligare. I området finns den bredbandade ekbarkbocken för vilken ett nationellt bevarandeprogram utformats. Det är mycket viktigt att särskilda hänsyn tas till artens krav på livsbetingelser.

Museiparken

I Museiparken bör gränsen gå vid Sjöhistoriska museet och området väster därom med Nobelparken bör ingå i Parklandskap och naturmiljöer.

Södra Djurgården

Området norr om Kaknästornet kommer kraftig att påverkas när området vid Lilla Värtan bebyggs och befolkningsmängden och rekreationsbehovet ökar. Förvaltningen anser att det är viktigt att planerade friluftsanläggningar inte läggs i naturlandskapet utan planeras inom gränsen för utvecklingsområdet.

Stadsdelsförvaltningen anser att grundläggande principer för hur den biologiska mångfalden kan stärkas och utvecklas ska förs in i samrådsförslaget för att inte Parklandskap och naturmiljöer på lång sikt utarmas med avseende på växt- och djurliv. Anledningen är att det kan vara mycket stor biologisk skillnad mellan till synes likartade grönytor. Biologiskt utarmade grönytor förekommer på många ställen i de mer bebyggelsetäta områdena av Nationalstadsparken och de tenderar att bli allt fler. Nyckeln är att medvetet sträva efter att gynna mångfalden av arter. Som exempel kan nämnas att grönytor med lågt artinnehåll, vanligen mer sällan skötta långgräsytor, slänter, impediment mm enkelt kan omföras till äng med högt artinnehåll, med en i stort sett likvärdig skötselinsats. Detta gynnar såväl fjärilar som andra insekter, smådjur och fåglar. Dessa ytor kan på sikt bli ett värdefullt tillskott till de biologiska värdena i Nationalstadsparken och bidra till att skapa nya förbindelser i den uppsplittrade grönstrukturen. Ett annat exempel är s.k. bärande träd och buskar som med enkelhet kan gynnas vid skötsel och nyplantering till gagn för såväl stationära som flyttande fåglar.

Denna typ av principer är särskilt viktiga för Idrottsparken och Gärdessstaden vilka tillsammans utgör getingmidjan mellan Norra och Södra Djurgården. I denna redan försvagade spridningskorridor, med en mosaikartad och sparsam grönstruktur, är det enligt förvaltningen nödvändigt att ge vägledning för beslut så att befintliga och nyanlagda grönytor kan få högre biologiska värden och att förbindelserna med park- och naturområden i angränsande exploateringsområden bevaras och utvecklas.

Bilaga

Remisshandlingen (tidigare utsänd)